

# Loven om dødsstraff opprettholdes

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

## Lang og alvorlig debatt i Odelstinget i natt

109873

Hambro: Farlig å ha kort hukommelse. - Lyng: Å sitte flere år i dødens slagskygge hardere enn folk flest har klar forestilling om.

Etter en lang og meget heftig debatt forkastet Odelstinget like før midnatt med 62 mot 42 stemmer justiskomiteens flertallsinnstilling om opphevelse av loven om dødsstraff. Sjelden har noen debatt i Stortinget vært ført med større lidenskap. Både de som talte for og de som talte mot opphevelse, argumentasjon.

Lyng (h), Trondheim, sakens ordfører, gjorde rede for innstillingen. Da loven ble vedtatt av Stortinget i 1946, uttalte vi at det ikke var menning i å ta andres liv dersom vi ikke derved reddet vesentlige verdier for samfunnet. Vi har i dødsstraffen et middel til å skape et personlig ansvarsforhold for personer som setter krig i gang, eller som bidrar til å gjøre den barbarisk. Han skal vite at han blir rammet av en reaksjon mot ham selv. Vi mente at vi i den utstrekning det var mulig for oss måtte sette alt inn på å hindre en ny krig, eller en forrædersk utvikling som den vi har vært vitne til i vårt land, og som en annen gang vil kunne føre oss til nasjonal utsettelse. Vi mente at vi hadde plikt til å påta oss det ansvar som legges på enhver som er med og vedtar dødsstraffen.

Dette var vårt grunnsyn den gang, og det er det i dag. Vi kan på ingen måte beklage at dødsstraffen ble vedtatt og at den er brukt i denne krig.

Nu er stillingen imidlertid blitt en annen. Vi er kommet til det stadium i utviklingen som etter vårt skjønn ikke lenger gjør det riktig å anvende dødsstraff.

Taleren mente at de generalpreventive virkninger som kan rettfærdiggjøre anvendelse av dødsstraff i saker av denne art, blir suksessivt svekket jo lengre tid det går mellom forbrytelsen og straffens fullbyrdelse. På den annen side vil de skadevirkninger for samfunnet som alltid følger med bruken av dødsstraff, stige tilsvarende.

Jeg har snakket med folk som har ventet på dødsdommen, og jeg tror at det å sitte i flere år i dødens slagskygge er hardere enn folk flest har noen klar forestilling om. Det vil ikke være brudd på noe likhetsforhold om vi nu erklærer oss ferdig med bruken av dødsstraff. Stortinget har gitt loven om dødsstraff og tatt ansvaret for den. Hvis Stortinget nu mener at det ikke er riktig å eksekvere flere dødsdommer, så la det komme til uttrykk i en beslutning om å oppheve loven.

Magnus Johansen (a), Sarpsborg, minnte om at loven om dødsstraff i 1945 ble vedtatt mot 6 stemmer og i 1946

vedtatt igjen mot 13 stemmer. Det har derfor vært et sterkt flertall for loven. Det har også vært en alminnelig oppfatning blant folk at dødsstraffen skulle benyttes overfor de groveste forbrytelsene. Taleren fant det fortsatt riktig å anvende dødsstraff for de groveste forbrytelser, og pekte på at dødsstraffen benyttes også i andre land hvor rettskulturen står like høyt som hos oss. Han anbefalte mindretallets innstilling vedtatt, og odelstingsmeldingen blir vedlagt protokollen.

Løberg (a), Skien, fremholdt at de som har vedtatt loven, står ansvarlig for den. En endring nu vil bety et brudd i sammenhengen og konsekvensene. Intet av hevn lå bak innførelsen av dødsstraff. Det er en midlertidig lov som er et ledd i rettsoppjøret. Her må det ikke klusses med loven. Linjen må følges til rettsoppjøret er fullført. Taleren syntes det var uriktig å frata Regjeringen retten til å avgjøre nådesøknader.

Haldorsen (v), Hordaland, fremholdt at det er ytterst få her i samfunnet som ikke finner det nødvendig med dødsstraff i krig. Men når krigen er slutt, må dødsstraffen avskaffes. Justisdepartementet har flere ganger lovet å håndheve loven med varsomhet. Men for dem som sitter og frykter dødsstraff, er det ikke tilstrekkelig med løfter om slik varsomhet. Taleren uttrykte håpet om at Odelstinget og Lagtinget hjelper til med å skape normale tilstander ved å vedta forslaget fra komiteen.

Wikborg (kr. f.), Akershus, uttalte at store deler av folket føler dødsstraffen som rettsoppjørets tyngste byrde.

I min tid i Stortinget, sa taleren, har jeg ikke vært med på noen tyngre avgjørelse enn vedtagelsen av loven om dødsstraff. Da den ble vedtatt, var den vel ikke til å komme forbi. Det måtte til en kvalifisert reaksjon. Men er det nødvendig å opprettholde dette ondt lenger? Jeg mener nei.

Det er blitt pekt på nødvendigheten av å holde enheten i rettsoppjøret. Det har ikke vært mulig å holde enheten. Skulle det latt seg gjøre, måtte sakene ha kommet til behandling meget hurtigere, og det var også vår forutsetning da vi vedtok loven.

Ramndal (v), Rogaland, komiteens formann, redegjorde for sitt syn i saken, og erklærte seg enig med Lyng og Wikborg i deres uttalelser.

Moseid (h), Vest-Agder, ønsket igjen å presisere at dødsstraff ikke hadde noen hjemmel i norsk lov og rett da krigen kom til landet. Det er riktig at dødsstraff anvendes i krig, men ikke i fredstider. Og dødsstraff har ingen generalpreventiv verdi, det foreligger det beviser for. Ser vi på rettslivets utvikling på lengre sikt, ser vi at det har vært store villfarelser med hensyn til bruken av slike rigorøse straffer. Dødsstraff strider mot norsk rettsoppfatning og mot det sentrale i den kristne oppfatning.

Skogen (v), Telemark, uttrykte seg på den måten at han ikke ville være med på å dømme noen til å fungere som bøddler.

Broch (a), Narvik, mente at disse debattene var overflødige, og fremholdt at byrdene nu bør bæres fram til målet. Han ville stemme mot komiteeflertallets innstilling.

### FARLIG Å HA KORT HUKOMMELSE

Hambro (h), Oslo, uttalte at det er farlig for et folk å ha kort hukommelse, og tok avstand fra at man nu snakker så meget om straffens gru og glemmer den fryktelige forbrytelse.

Forslagstillerne svever i den merkelige misforståelse at det er fred i verden, men det er jo nettopp det, det ikke er. Det er ikke sluttet noen fred, og det er farlig å lulle seg inn i den tro at det er fred. Det er det som vanskeliggjør det internasjonale arbeidet. Det vil være et brudd på en linje om man nu vedtar en slik innstilling som den foreliggende. Vi må ikke glemme hva som er hendt. Hambro minnte om Bismarcks ord, den som ikke har lært noe av historien, har intet lært.

### JUSTISMINISTEREN, STATSRAÐ GUNDERSEN

var av den mening at loven må bli stående uforandret. Noe annet er det at de argumenter som er anført for opphevelse av dødsstraffen vil måtte inn-

virke på Regjeringens behandling av benådningssøknader. Stortingets stilling til spørsmålet vil naturlig nok også måtte veie.

Claudia Olsen (h), Vestfold, imøtegikk argumentet om at vi ikke kan oppheve dødsstraffen mens rettsoppjøret ennå pågår. Mange av de pårørende etter personer som er henrettet, har bedt om at andre må skånes fra smerten ved at en av deres nærmeste blir stilt opp og skutt.

Burull (h), Hamar, ville stemme med mindretallet, fordi det ville stote hans rettferdighetsfølelse å oppheve loven for rettsoppjøret var fullført. Det er støtende mot rettferdighetsfølelsen at en mildere behandling skal gis dem som kom sent inn i rettsoppjøret.

TRÆDAL (B), SØR-TRØNDELAG, visste ikke i dag hvordan han ville ha stemt i 1945, om han hadde vært tilstede da.

Han trodde han ville ha stemt mot dødsstraffen.

I dag er jeg imidlertid ikke i tvil, fortsatte Trædal, — forutsetningene er ikke i dag de samme som den gang. Det er fred nok i landet til at vi kan oppheve denne tunge lov. Vi har styrke nok til å glemme.

Frils (a), Kristiansand, understreket at dødsstraffen og hatet hører krig til. Freden kan ikke bygges med hat og dødsstraff.

Smitt Ingebretsen (h), Akershus, hadde stemt for dødsstraffen i 1946. Jeg tror det var riktig den gang, sa han, — vi levde i skyggen av krigen.

I dag er krigen kommet så langt på avstand at vi kan oppheve lovens tyngste straff.

Jeg ville så nødig at vårt folk skulle vennet til å høre om dødsstraff og eksekusjoner. Vi må ha lov til å si at vi lever i hva man kan kalle fredelige forhold, og nettopp derfor er jeg redd for at dødsdommer og eksekusjoner skal kunne forandre vårt folks mentalitet. Jeg tror også det er uriktig å legge ansvaret fra oss og på Regjeringen. Jeg respekterer fullt ut dem som går på den linje at vi fortsatt skal ha dødsstraff. Jeg kan bare ikke følge dem. Jeg er redd for den mentalitetsforandring det skaper i vårt folk.

Krigen er langt bak oss, og jeg ville så gjerne at vi nu skulle slippe å måtte lese i avisen at det er falt dødsdommer og at dødsdommer er fullbyrdet. Kommer det en ny krig, må det så skje, — men la oss ikke leke krig i fredstid.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

nek var ønskelig at politiet gikk fullt og helt inn for nyordningen. Kort etter kom den for omtalte henvendelsen fra Fredrikstad Politilag. I det svaret som Minge utarbeidet gjentok han Jonas Lies uttalelser og gjorde oppmerksom på at det ikke var krevet medlemskap, men som nevnt i tiltalebeslutningen anbefalte han innmeldelse. Skrivelserne til Sarpsborg og Halden politilag og Kristiansund politiforening fulgte omtrent de samme linjer. Han hadde imidlertid tilføyet i skrivelserne til Sarpsborg: «Departementet har gitt en tydelig pekepinn, og hva dets neste skritt vil bli, vet ingen.»

18. november 1940 holdt Minge på oppfordring et foredrag for politiforeningen i Moss om politiets stilling i den daværende situasjon, fortalte aktor videre. «Det var et vellykket møte», heter det i referatet. Fra NS synspunkt var det ytterst vellykket, sa aktor. Allerede samme kveld eller dagen etter hadde 9 medlemmer av Moss politilag som da ennå sto utenfor NS meldt seg inn. Aktor trakk frem en rekke episoder til fra okkupasjonens første tid hvor Minge etter hans mening hadde vist svakheter og engstelse for å støtte de nye makthavere.

«Samarbeidet med norsk politiforbund har vært tilfredsstillende», skrev Jonas Lie bl. a. i et p. m. fra 1941 som man har kommet over i Politidepartementet etter frigjøringen. 1149 av 3805 politimenn er innmeldt i NS, heter det videre. Det tilsvarende omtrent 30 pst.

Aktor omtalte også kort Minges illegale innsats under okkupasjonen. Det er på det rene at han har gitt flyktninger opplysninger om vaktholdet ved grensen, formidlet beskjeder fra politiske fanger og stort sett forsynt illegale kretser med de opplysninger om politiets forhold som han hadde kjennskap til. Det er imidlertid påtalemyndighetenes mening at dette arbeid ikke var forbundet med noen større risiko og at det kun var hva Minge forpliktet å gjøre. Det kan under ingen omstendighet oppveie den skade han har gjort, sa aktor tilslutt.

Minge fikk så ordet og begynte sin forklaring med å understreke den farlige og vanskelige situasjon politiet hadde kommet i ved NS vakt overtagelse. Da politidepartementet allerede fra første stund

ingen støtte å få fra det hold heller, sa han. Innen korpset i Halden ble man enig om å stå samlet under enhver omstendighet. Det var forutsetningen at man helst burde stå utenfor NS, men hvis presset ble så sterkt at forholdene tilsa en innmeldelse skulle de skje samlet. Det gjaldt å holde korpset samlet og unngå rivninger av politisk art. I 1940 da denne beslutning ble truffet, var det ingen stemning for innmeldelse.

I Oslo verserte det på den tiden en angivelig parole fra høyeste ansvarlig hold der det heter at politiet for enhver pris måtte urdgå å bli skiftet ut med NS-folk. Skremmende episoder hadde understrøket dette. Det gjaldt særlig hirdens kjente opptræder i Oslos gater.

Saken fortsetter.

## Straffet 8 ganger -

(Forts. fra 1. side.)

fikk utlevert tjenestevåpen. I lønn fikk han ca. 100—150 kr. pr. måned. Så virket han som spion og provokatør og angiver blant sine medfanger, og var den direkte årsak til at mange ble arrestert og torturert.

Hagen gav seg også ut som Milorg-mann og kom således i kontakt med flere grupper, som han etter hvert angav til Sipo. Fra arresterte jøders pårørende fikk han utlevert penger og klær til viderebefordring, men lenger enn til ham selv kom disse varer aldri.

Av bror til en arrestant fikk han utlevert 8000 kr. som angivelig skulle brukes til å få den arresterte løslatt. Penger som gikk rett i hans egen lomme. I et par tilfelle truet han også folk til å levere seg penger.

De ting som her er nevnt viser bare summarisk hva tiltalte har på samvittigheten. Tiltalebeslutningen er derimot et langt dokument, og inneholder en lang rekke navn på gode nordmenn, som enten har sittet arrestert eller blitt utsatt for tortur. 4 personer mistet livet, takket være Hagen. 3 av disse omkom i tysk konsentrasjonsleir, en tok sitt liv på Møllergaten 19, for derved å redde sine kamerater.

\*

Det er lagdommer Tessem, som administrerer retten i dag. Statsadvokat Ragnar Christophersen representerer påtalemyndigheten og o.r.sakfører Arthur Wiik er forsvarer for tiltalte.

\*

Hagen opplyser at han er 32 år og ugift. Han erklærer seg delvis straffskyldig og leser opp de punkter i anklagen som han mener er riktige. På spørsmål fra dommeren om han er tidligere straffet svarer Hagen greit og tydelig: «Ja, for tyveri.» — Det viser seg da også at han er straffet ikke mindre enn 8 ganger.

I sitt innledningsforedrag framholder statsadvokaten at Hagen ifølge de sakkyndige rettspsykiatrikeres uttalelser — er en intelligent fyr, noe som iallfall ikke bidrar til å gjøre hans forbrytelser mindre. Han er imidlertid en meget forherdet kar, som helt fra guttealderen har drevet med tyverier, overfall og ran. 3 ganger var han på skolehjem, siste gang på Bastøy. Herfra ble han utskrevet 8. mai 1936. Etter denne tid har han så å si uavbrutt sittet inne. Den 9. april 1940 sonet han en straff i et svensk fengsel, men ble sluppet ut herfra i august s. å. Fra denne tid og til frigjøringen var Hagen bare på frifot i ca. 10 måneder. I juli 45 satt han i konsentrasjonsleir i Tyskland, hvorfra han ble hentet av det Svenske Røde Kors. På transporten opp igjennom Danmark rømte han, men ble kort tid etter grepet for tyveri. Overfor det danske politi gav han en forklaring som er løgn fra ende til annen. Forklaringen blir i dag framlagt for retten. Den er ganske illustrerende for tiltaltes forhold.

\*

Denne landssviksak er av så graverende art, at man skal lete lenge etter maken, hevder statsadvokaten. Hagen har i større grad enn noen annen drevet «landsforræderi» som «kriminelt erverv».

Som agent S. 52 har gjort seg skyldig i handlinger som ganske sikkert vil kvalifisere ham til lovens strengeste straff. En rekke personer som husker ham fra krigstiden sitter på tilhørerbenken i dag. Det finnes ikke meget sympati i de blikk de sender provokatøren i tiltaleboksen.